

Sygn. akt III CSK 226/15

POSTANOWIENIE

Dnia 21 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Antoni Górski

w sprawie z wniosku M.P.

przy uczestnictwie E. K. i H. P.

o założenie księgi wieczystej i wpis prawa własności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 21 kwietnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 30 września 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

M. P. wniósł o założenie księgi wieczystej dla nieruchomości położonej w miejscowości Z., składającej się z działek o numerach ewidencyjnych: 563, 567 i 816, o obszarze 1,30 ha oraz wpisanie w niej jako współwłaścicieli: E. K., M. P. i H. P. po 1/3 części. Do wniosku dołączył wypis z rejestru gruntów i wyrisy z mapy ewidencyjnej oraz kserokopię postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 22 października 2013 r. W piśmie z dnia 8 stycznia 2014 r. wnioskodawca powołał się także na postanowienie tego Sądu z dnia 18 lutego 2011 r.

Postanowieniem z dnia 4 marca 2014 r. referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w B. oddalił wniosek. Wskazał, że postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 22 października 2013 r. nie zawiera orzeczenia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego, a postanowienie tego Sądu z dnia 18 lutego 2011 r., o stwierdzeniu nabycia spadku po F. P. przedstawione zostało w formie kserokopii, która nie stanowi podstawy wpisu w księdze wieczystej.

Na skutek skargi wnioskodawcy wniesionej od tego orzeczenia, Sąd Rejonowy w B., postanowieniem z dnia 5 maja 2014 r., oddalił wniosek, wskazując, że wnioskodawca powinien wystąpić o uzupełnienie postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po A. P. w części dotyczącej dziedziczenia gospodarstwa rolnego, a także przedstawić odpis postanowień: Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 28 sierpnia 2012 r. oraz o stwierdzeniu nabycia spadku po R. P.

Postanowieniem z dnia 30 września 2014 r., Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację wnioskodawcy wniesioną od postanowienia Sądu pierwszej instancji.

Ustalił na podstawie odpisu prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 18 lutego 2011 r., że A. P. zmarł w dniu 20 lutego 2000 r. Z tej przyczyny do dziedziczenia wchodzącego w skład spadku po nim gospodarstwa rolnego należy stosować przepisy art. 1058 i nast. k.c. w brzmieniu z tej daty. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 31 stycznia 2001 r., P 4/99 (OTK 2001, nr 1, poz. 5) stwierdził bowiem niezgodność z Konstytucją przepisów regulujących szczególne zasady dziedziczenia gospodarstw rolnych, ale jedynie w zakresie, w

którym odnoszą się do spadków otwartych od dnia ogłoszenia tego wyroku w Dzienniku Ustaw, co nastąpiło 14 lutego 2001 r. Załączony do wniosku o wpis wypis z rejestru gruntów wskazuje, że nieruchomości objęta wnioskiem to grunty rolne o powierzchni 1,30 ha, a więc w zakresie dziedziczenia tej części spadku - udziału w gospodarstwie rolnym, obejmującym grunty rolne o powierzchni ponad 1 ha - mają zastosowanie przepisy art. 1058 i nast. k.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie śmierci spadkodawcy. Powołane postanowienie z dnia 18 lutego 2011 r. nie zawiera odrębnego rozstrzygnięcia w tym przedmiocie.

Z uzasadnienia postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 22 października 2013 r., wynika, że M. P. podał w zapewnieniu spadkowym, iż w skład spadku wchodzi udział w gospodarstwie rolnym o powierzchni 1 ha, do którego nie mają zastosowania szczególne przepisy dotyczące dziedziczenia gospodarstw rolnych, podczas gdy powierzchnia gospodarstwa wchodzącego w skład spadku po A. P. wynosi 1,30 ha. Orzeczenie o dziedziczeniu takiego gospodarstwa rolnego powinno więc zawierać postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po A. P.

Sąd Okręgowy wskazał, że art. 670 § 2 k.p.c. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 13 lipca 1990 r. (Dz.U. Nr 55, poz. 318) przewidywał obowiązek badania z urzędu, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne oraz, którzy spośród spadkobierców powołanych z ustawy do spadku odpowiadają warunkom przewidzianym do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Z kolei przepis art. 677 § 2 k.p.c. w brzmieniu nadanym powołaną wyżej ustawą stanowił, że w wypadku, gdy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne podlegające dziedziczeniu z ustawy, sąd wymieni w treści tego postanowienia ponadto spadkobierców dziedziczących to gospodarstwo oraz ich udziały w nim. Natomiast § 3 art. 677 k.p.c. przewidywał, że jeżeli w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku nie orzeczono o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego, sąd wyda w tym przedmiocie postanowienie uzupełniające. Ustawą z dnia 24 sierpnia 2007 r. (Dz.U. Nr 181, poz. 1287) wskazane przepisy zostały skreślone, ale według art. 6 ust. 1 tej ustawy, jej przepisów nie stosuje się do spadków otwartych przed dniem 1 lipca 1984 r., do których przepisy art. 670 i 677 k.p.c. stosuje się w brzmieniu dotychczasowym (ust. 2).

Sąd drugiej instancji uznał za chybiony zarzut naruszenia art. 130 § 1 i art. 130¹ § 1¹ w zw. z 13 § 2 k.p.c. oraz art. 626⁸ i 626⁹ k.p.c., bowiem w postępowaniu wieczystoksięgowym sąd orzeka jedynie w oparciu o złożony wniosek o wpis, dołączone do niego dokumenty i treść księgi wieczystej.

Nie nastąpiło naruszenie art. 365 § 1 k.p.c., skoro postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku nie zawiera wymaganego rozstrzygnięcia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego. Z tych samych względów nie był uzasadniony zarzut naruszenia art. 244 § 1 w zw. z art. 252 § 1 k.p.c.

Nie był także trafny zarzut naruszenia art. 1063 k.c., bowiem nie stanowi on podstawy rozstrzygania w postępowaniu wieczystoksięgowym, a jedynie w postępowaniu rozpoznawczym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

W związku z brakiem orzeczenia o dziedziczeniu wchodzącego w skład spadku po A. P. gospodarstwa rolnego, nie miał znaczenia zarzut naruszenia art. 29 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 707 ze zm. - dalej: „u.k.w.h.”) poprzez nieuwzględnienie złożonych wraz ze skargą na postanowienie referendarza sądowego odpisów prawomocnych orzeczeń o stwierdzeniu nabycia spadku po R. P. i F. P.

Postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 30 września 2014 r. zaskarżył w całości wnioskodawca skargą kasacyjną. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucił naruszenie przepisów postępowania:

- art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez podważenie w zaskarżonym postanowieniu prawomocnego orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku wydanego przez Sąd Rejonowy w Ł., wyrażające się w bezzasadnym uznaniu, iż powinno ono zawierać rozstrzygnięcie w przedmiocie dziedziczenia gospodarstwa rolnego podczas, gdy zgodnie z wyżej wskazanym przepisem orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby, co oznacza że w niniejszej sprawie w/w postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. wiąże Sąd Rejonowy w B. i Sąd Okręgowy w K. i nie może być przez sąd wieczystoksięgowy kwestionowane w zakresie rozstrzygnięcia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego,

zwłaszcza, że prawidłowa analiza postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. prowadzi do wniosku, iż zawiera ono rozstrzygnięcie w przedmiocie dziedziczenia gospodarstwa rolnego;

- art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 130 § 1 k.p.c. i art. 130¹ § 1¹ k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez uznanie za niezasadny zarzut apelacji polegający na zaniechaniu przez Sąd pierwszej instancji wezwania wnioskodawcy do uzupełnienia braków formalnych wniosku o założenie księgi wieczystej poprzez wskazanie jako uczestnika R. P. lub jego spadkobierców oraz oryginału postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 18 lutego 2011 r. pod rygorem zwrotu wniosku, w sytuacji, w której do takiego wezwania obligowały Sąd wyżej wskazane przepisy, przy jednoczesnym zaniechaniu wyjaśnienia podstawy prawnej przyjętego stanowiska w uzasadnieniu skarżonego postanowienia;

- art. 626⁹ k.p.c. oraz 626⁸ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez niezasadne oddalenie wniosku o założenie księgi wieczystej z uwagi na postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 18 lutego 2011 roku, które - w ocenie Sądu Rejonowego oraz Sądu Okręgowego - winno zawierać orzeczenie w przedmiocie dziedziczenia gospodarstwa rolnego podczas, gdy wyżej powołane orzeczenie Sądu Rejonowego w Ł. nie stanowi przeszkody do jego dokonania, albowiem jednoznacznie rozstrzyga o tym, kto nabył spadek oraz w jakich częściach niezależnie od tego czy w skład spadku wchodziło gospodarstwo rolne;

- art. 686⁸ § 2 k.p.c. w zw. z art. 316 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez przekroczenie granic dopuszczalnego badania stanu faktycznego i prawnego nieruchomości będącej przedmiotem wniosku na skutek niezgodnego z prawem badania prawidłowości prawomocnego orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku, wydanego przez Sąd Rejonowy w Ł., podczas gdy istnienie art. 626⁸ § 2 k.p.c. jako przepisu szczególnego stosowanego wyłącznie w postępowaniu wieczystoksięgowym wyklucza możliwość stosowania przez sąd wieczystoksięgowy generalnej zasady wynikającej z art. 316 k.p.c.;

- art. 686⁸ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie treści prawomocnego orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku, wydanego przez Sąd Rejonowy w Ł., będącego niewątpliwie dokumentem (co więcej dokumentem

urzędowym, sporządzonym w przepisanej formie), a więc stanowiącym w świetle naruszonego przepisu podstawę rozstrzygnięcia wniosku o założenie księgi wieczystej, z którego wynika, kto nabył spadek, czy do spadku wchodzi gospodarstwo rolne oraz w jakich częściach spadek jest dziedziczony.

W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego:

- art. 1063 k.c. poprzez nieuwzględnienie przez Sąd drugiej instancji i uznanie za nieuzasadniony zarzut niezastosowania powyższego przepisu podczas, gdy z jego dyspozycji jednoznacznie wynika, iż zamieszczenie w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku orzeczenia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego nie jest obligatoryjne albowiem w sytuacji, gdy ani małżonek spadkodawcy, ani żaden z jego krewnych powołanych do dziedziczenia z ustawy nie odpowiada warunkom przewidzianym dla dziedziczenia gospodarstwa rolnego albo jeżeli uprawnionymi do dziedziczenia są wyłącznie osoby, które w chwili otwarcia spadku są trwale niezdolne do pracy, gospodarstwo dziedziczą spadkobiercy na zasadach ogólnych, który to przepis winien znaleźć zastosowanie na kanwie niniejszej sprawy, gdyż przyczyną nieuwzględnienia wniosku o założenie księgi wieczystej było przekonanie sądów orzekających obu instancji o nieprawidłowości postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 18 lutego 2011 roku o stwierdzeniu nabyciu spadku, które to przekonanie jawi się jako całkowicie nieuzasadnione i błędne w świetle naruszonego przepisu;

- art. 29 u.k.w.h. poprzez nieuwzględnienie przez Sąd drugiej instancji i uznanie za niemający znaczenia zarzut naruszenia wyżej wymienionego przepisu na skutek dokonania jego błędnej wykładni, polegającej na całkowicie niezasadnym uznaniu przez Sąd pierwszej instancji, że złożenie przez wnioskodawcę orzeczeń o stwierdzeniu nabycia spadku po R. P. oraz po F. P. i ich dołączenie dopiero do skargi wnioskodawcy na orzeczenie referendarza stanowi przeszkodę do dokonania wpisu w rozumieniu powyższego przepisu, gdyż - według Sądu pierwszej instancji - dokumenty te powinny być dołączone przez stronę już do wniosku o założenie księgi wieczystej podczas, gdy prawidłowa interpretacja art. 29 u.k.w.h. na taki wniosek nie zezwala, ponieważ

przepis ten mówi jedynie o mocy wstecznej wpisu w księdze wieczystej, którą posiadają również wpisy dokonane w sytuacji ewentualnego uzupełniania wniosku przez stronę podczas prowadzenia postępowania przez sąd wieczystoksięgowy, a także w zakresie wyjątkowo lakonicznego i zdawkowego uzasadnienia przyjętego stanowiska, co ma swoje źródło w błędnym nieuwzględnieniu zarzutu naruszenia art. 365 § 1 k.p.c.

Wskazując na powyższe uchybienia wnioskodawca wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia Sądu Rejonowego w B. w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, ewentualnie - w razie niepodzielenia zarzutów skargi kasacyjnej dotyczących naruszenia przepisów postępowania - wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i o zmianę orzeczenia Sądu pierwszej instancji przez orzeczenie do istoty sprawy poprzez uwzględnienie wniosku w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznanie poszczególnych zarzutów skargi należy poprzedzić przypomnieniem zasad dziedziczenia gospodarstw rolnych obowiązujących w chwili śmierci w dniu 20 lutego 2000 r. A. P.

Zgodnie z obowiązującą w prawie spadkowym zasadą, wynikającą z art. 11 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.), do spraw spadkowych stosuje się prawo obowiązujące w chwili śmierci spadkodawcy, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Zasada ta ma także zastosowanie do spadku, w skład którego wchodziło gospodarstwo rolne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 sierpnia 2009 r., IV CSK 146/09, M. Prawn. 2009, nr 18, s. 972). Obowiązujące w chwili otwarcia spadku do dnia 13 lutego 2001 r. - w związku z opublikowaniem 14 lutego 2001 r. wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 r., P 4/99 (Dz.U. Nr 11, poz. 91) - przepisy kodeksu cywilnego w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28 lipca

1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321) przewidywały szczególne, w stosunku do ogólnych, zasady dziedziczenia gospodarstw rolnych na podstawie ustawy. W szczególności, art. 1058 k.c. stanowił, że szczególne przepisy o dziedziczeniu gospodarstw rolnych stosuje się do dziedziczenia z ustawy gospodarstw rolnych obejmujących grunty rolne o powierzchni przekraczającej 1 ha. W art. 55³ k.c. zawarto definicję gospodarstwa rolnego, według której za gospodarstwo rolne uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Przepisy dotyczące dziedziczenia gospodarstw rolnych znajdują zastosowanie także wtedy, gdy w chwili otwarcia spadku elementy wskazane w art. 55³ k.c. nie stanowią, lecz mogą dopiero stanowić zorganizowaną całość gospodarczą (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1997 r., II CKN 137/97, nie publ.). Według art. 46¹ k.c., nieruchomościami rolnymi są nieruchomości, które są lub mogą być wykorzystywane do prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej, nie wyłączając produkcji ogrodniczej, sadowniczej i rybnej. Dodać należy, iż szczególne zasady dotyczące dziedziczenia gospodarstwa rolnego miały zastosowanie także wówczas, gdy w skład spadku wchodził udział spadkodawcy w gospodarstwie rolnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 1967 r., III CR 123/67, OSPiKA 1968, nr 3, poz. 59).

Szczegółowe warunki, jakie musiał spełniać spadkobierca, aby dziedziczyć gospodarstwo rolne określały przepisy art. 1059 - 1060 i art. 1062 k.c. Natomiast art. 1063 k.c. stanowił, że jeżeli ani małżonek spadkodawcy, ani żaden z jego krewnych powołanych z ustawy nie odpowiada warunkom przewidzianym dla dziedziczenia gospodarstwa rolnego albo jeżeli uprawnionymi do dziedziczenia są wyłącznie osoby, które w chwili otwarcia spadku są trwale niezdolne do pracy, gospodarstwo dziedziczą spadkodawcy na zasadach ogólnych.

Według art. 1025 § 1 zd. pierwsze k.c., sąd na wniosek osoby mającej w tym interes stwierdza nabycie spadku przez spadkobiercę. Domniemywa się, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku albo poświadczenie dziedziczenia, jest spadkobiercą (art. 1025 § 2 k.c.). Względem osoby trzeciej, która nie rości

sobie praw do spadku z tytułu dziedziczenia, spadkobierca może udowodnić swoje prawa wynikające z dziedziczenia tylko stwierdzeniem nabycia spadku albo zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia (art. 1027 k.c.). W związku z powołanymi przepisami, jak również uregulowaniem zawartym w art. 31 ust. 2 i art. 34 u.k.w.h. postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po spadkodawcy jest odpowiednim dokumentem, na podstawie którego w księdze wieczystej możliwe jest ujawnienie następstwa prawnego spadkobiercy po spadkodawcy będącym właścicielem (współwłaściciel) danej nieruchomości. Z tych przyczyn ujawnienie w księdze wieczystej odpowiednich udziałów wnioskodawcy i innych uczestników postępowania w prawie własności nieruchomości wywodzonego z następstwa prawnego - wskutek spadkobrania - po A. P. wymagało wykazania tego następstwa prawnego prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku.

W sytuacji, w której w skład spadku wchodziło gospodarstwo rolne (udział w tym gospodarstwie), które podlegało dziedziczeniu ustawowemu, postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku powinno zawierać odrębne orzeczenie, kto je dziedziczy. Zgodnie bowiem z obowiązującym w chwili śmierci spadkodawcy przepisem art. 1066 k.c., w stwierdzeniu nabycia spadku wymienia się osobno spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne oraz ich udziały w tym gospodarstwie. Z przepisem tym korespondowały odpowiednie regulacje proceduralne zawarte w art. 670 i art. 677 k.p.c., określające obowiązek sądu spadku w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, badania z urzędu, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne oraz którzy ze spadkobierców powołanych do spadku odpowiadają warunkom przewidzianym do dziedziczenia gospodarstwa rolnego (art. 670 § 2 k.p.c.), oraz obligujące sąd do wymienienia z urzędu w treści postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku także spadkobierców dziedziczących to gospodarstwo oraz ich udziały w nim (art. 677 § 2 k.p.c.). Według art. 677 § 3 k.p.c., w brzmieniu wcześniej obowiązującym, jeżeli w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku nie orzeczono o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego, sąd wyda w tym przedmiocie postanowienie uzupełniające, stosując odpowiednio przepisy rozdziału dotyczącego stwierdzenia nabycia spadku. Treść wyżej wymienionych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego uległa

zmianie z dniem 2 października 2008 r. na mocy art. 3 pkt 8 i 9 ustawy z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy - Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 181, poz. 1287). Zgodnie jednak z art. 6 ust. 2 tej ustawy, do spadku otwartego przed dniem 14 lutego 2001 r. przepisy art. 670 i art. 677 k.p.c. stosuje się w brzmieniu dotychczasowym.

Uwzględniając treść przytoczonych wyżej przepisów, jeżeli w skład spadku po A. P. wchodziło gospodarstwo rolne (udział w tym gospodarstwie) podlegające dziedziczeniu z ustawy, to postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po tym spadkodawcy powinno wymieniać, że w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne, ponadto spadkobierców dziedziczących to gospodarstwo oraz ich udziały w nim (art. 677 § 2 k.p.c.). O dziedziczeniu gospodarstwa rolnego sąd spadku powinien orzec w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku z urzędu. Mimo bowiem nieobowiązania już art. 670 i art. 677 k.p.c. w brzmieniu wcześniejszym, przepisy w brzmieniu wcześniej obowiązującym mają zastosowanie do spadku otwartego w dniu 20 lutego 2000 r. Jeżeli w postanowieniu sądu spadku o stwierdzeniu nabycia spadku nie orzeczono o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego, sąd może wydać w tym przedmiocie postanowienie uzupełniające na podstawie art. 677 § 3 k.p.c. Wbrew przy tym stanowisku skarżącego, możliwość wydania postanowienia uzupełniającego na podstawie tej szczególnej regulacji, przewidującej w istocie uzupełnienie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, nie jest ograniczona terminem przewidzianym w art. 351 § 1 k.p.c. dla wniosku o uzupełnienie wyroku. Dodać przy tym należy, że przepis art. 677 § 3 k.p.c. wyłączał zarazem szczególny tryb wzruszania prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku przewidziany w art. 679 k.p.c., o ile wada prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku wynikała z pominięcia wskazania spadkobierców wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego.

Nieuzasadniony jest zarzut naruszenia art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c., orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Skutkiem oddziaływania tego przepisu - także w odniesieniu do rozstrzygnięć negatywnych (oddalających powództwo) - jest to, że sądy

rozpoznające między tymi samymi stronami inny spór muszą przyjmować, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak przyjęto w prawomocnym wcześniej wyroku i nie mogą w tym zakresie czynić żadnych własnych ustaleń (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2008 r., III CZP 72/08, OSNC 2009, nr 2, poz. 20, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2003 r., III CZP 95/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 25, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC-ZD 2008, nr 1, poz. 20, z dnia 18 czerwca 2009 r., II CSK 12/09, z dnia 16 lipca 2009 r., I CSK 456/08, z dnia 16 maja 2013 r., IV CSK 624/12, z dnia 3 czerwca 2015 r., V CSK 556/14 - nie publ.). Podkreślić należy, iż dotyczy to sytuacji, w której dochodzi do innego postępowania sądowego przy tożsamości stron oraz braku tożsamości przedmiotu postępowania, w którym uaktualnia się zagadnienie rozstrzygnięte już prawomocnie w pierwszym postępowaniu. Z mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia korzystają nie tylko wyroki uwzględniające, ale także oddalające powództwo. Przeważa stanowisko, że art. 365 § 1 k.p.c. poprzez art. 13 § 2 k.p.c. znajduje także zastosowanie w odniesieniu do prawomocnych postanowień wydanych co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1995 r., III CZP 35/95, OSNC 1995, nr 7-8, poz. 110). W odniesieniu do zakresu przedmiotowego mocy wiążącej orzeczeń przyjmuje się, że obejmują one jedynie ustalenia dotyczące tego, o czym orzeczono w związku z żądaniem w połączeniu z jego podstawą faktyczną. Moc wiążąca orzeczenia nie rozciąga się natomiast na kwestie prejudycjalne, które sąd przesądził, dążąc do rozstrzygnięcia o żądaniu i których rozstrzygnięcie znajduje się poza sentencją (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC-ZD 2008, nr 1, poz. 120).

W przypadku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, w ramach którego sąd miał obowiązek ustalenia z urzędu, czy w skład spadku wchodziło gospodarstwo rolne oraz orzeczenia o tym, kto i w jakim ułamku je odziedziczył, obowiązujące przepisy nie dawały podstawy do zamieszczenia w sentencji postanowienia negatywnego rozstrzygnięcia o tym, że w skład spadku nie wchodzi gospodarstwo rolne. W istocie bowiem nie byłoby to rozstrzygnięcie, lecz ustalenie okoliczności faktycznej braku w składzie spadku gospodarstwa rolnego.

Ustalenie tego rodzaju zamieszcza się nie w sentencji, lecz w uzasadnieniu orzeczenia (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 1969 r., III CZP 132/68, OSNC 1969, nr 7-8, poz. 131). W uchwale tej zwrócono przy tym uwagę, że zamieszczenie w sentencji postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku ustalenia, że do spadku nie należy gospodarstwo rolne w razie uprawomocnienia się postanowienia mogłoby komplikować sytuację w razie zgłoszenia przez osobę zainteresowaną na podstawie art. 677 § 3 k.p.c. wniosku o wydanie postanowienia uzupełniającego co do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Z tych względów nie można przyjąć, aby prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku niezawierające negatywnego rozstrzygnięcia w przedmiocie dziedziczenia gospodarstwa rolnego wiązało na podstawie art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. sąd wieczystoksięgowy co do tego, że w skład spadku nie wchodziło gospodarstwo rolne, w sytuacji, w której z innych dokumentów załączonych do wniosku o wpis, dotyczących oznaczenia nieruchomości wchodzącej w skład spadku, wynikało, że spełnia ona kryteria zaliczenia jej do gospodarstwa rolnego spadkodawcy. Walor wiążący miałyby ewentualnie orzeczenie sądu spadku oddalające wniosek o uzupełnienie postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku o orzeczenie o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku po tym spadkodawcy.

Do odmiennego wniosku nie prowadzi także uwzględnienie przepisu art. 1063 k.c. Interpretacja tego przepisu jest niejednolita w doktrynie. Według jednego z poglądów, w sytuacji objętej hipotezą tego przepisu należące do spadku gospodarstwo rolne dziedziczy się z ustawy tak samo, jak wszelkie inne składniki spadku. Nie dochodzi więc w ogóle do wyodrębnienia gospodarstwa rolnego jako części spadku podlegającej szczególnym regułom dziedziczenia. Konsekwencją tego jest to, że także z ogólnymi regułami należy oceniać w takiej sytuacji kwestie zapisu, odpowiedzialności za długi spadkowe oraz obliczania zachowku. Natomiast według drugiego stanowiska, także przy dziedziczeniu na podstawie art. 1063 k.c. gospodarstwo rolne zachowuje swoją odrębność. Rozstrzygnięcie tej rozbieżności stanowisk występującej w piśmiennictwie prawniczych nie jest potrzebne dla rozstrzygnięcia podniesionego w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia art. 1063 k.c. Należy bowiem wyróżnić dwa zagadnienia występujące w związku z treścią art.

1063 k.c. - proceduralne oraz materialnoprawne. To pierwsze, istotne dla oceny podniesionego zarzutu naruszenia art. 1063 k.c., dotyczy tego, czy jeżeli wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne podlega dziedziczeniu z ustawy i zachodzą okoliczności uzasadniające zastosowanie art. 1063 k.c., a ściślej przepisów o ogólnych zasadach dziedziczenia z ustawy, do których przepis ten odsyła, postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku powinno zawierać odrębne rozstrzygnięcie o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego, czy też w takim przypadku obowiązek sądu wydania takiego, odrębnego, orzeczenia odpada. Zagadnienie materialnoprawne występujące na tle wykładni art. 1063 k.c. dotyczy natomiast skutków prawnych dotyczących działu spadku, odpowiedzialności za długi związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, czy też odpowiedzialności z tytułu zapisu, jakie wiążą się z tym, że wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne podlega dziedziczeniu na zasadach ogólnych. Dodać przy tym należy, iż skutki materialnoprawne następowałyby takie same niezależnie od tego, czy w rozważanej sytuacji sąd miałby obowiązek orzekania odrębnie o dziedziczeniu gospodarstwa, czy też gdyby uznać, że sąd takiego obowiązku nie miał.

Także wówczas, gdy wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne podlega dziedziczeniu na zasadach ogólnych, do których odsyła art. 1063 k.c., sąd powinien wydać w tym przedmiocie odrębne orzeczenie, oczywiście jeżeli dotyczy to spadku otwartego przed dniem 14 lutego 2001 r. Należy mieć bowiem na uwadze, że o takim obowiązku sądu stanowił, uchylony już, art. 1066 k.c., który mimo umieszczenia go w kodeksie cywilnym miał charakter przepisu proceduralnego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2013 r., V CSK 130/12, nie publ. oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 r., P 4/99). Ulokowanie art. 1063 k.c. przed art. 1066 k.c., który przewidywał, że w stwierdzeniu nabycia spadku wymienia się osobno spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne oraz ich udziały w tym gospodarstwie, uzasadnia wniosek, że dotyczyło to każdej sytuacji, także tej uregulowanej w art. 1063 k.c., gdy w skład spadku wchodziło gospodarstwo rolne. Również przepisy postępowania - art. 670 i art. 677 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed ich zmianą dokonaną ustawą z dnia 24 sierpnia 2007 r. ustawą o zmianie ustawy - Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw nie uzasadniają wniosku jakoby

obowiązek zamieszczenia orzeczenia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku odpadał wówczas, gdy podlegałoby ono dziedziczeniu, zgodnie z art. 1063 k.c., na zasadach ogólnych. Poza tym gdyby podzielić zasadność tego stanowiska z treści sentencji postanowienia sądu spadku o stwierdzeniu nabycia spadku nigdy nie byłoby wiadomo, czy przesłanką jego wydania było ustalenie sądu, że w skład spadku nie wchodziło gospodarstwo rolne, czy też, wchodziło ono do spadku, ale jedynie jako jeden z jego składników podlegało dziedziczeniu na zasadach ogólnych. Wymownym przykładem negatywnych konsekwencji takiego zapatrywania są okoliczności ustalone w sprawie, w której wnioskodawca w postępowaniu wieczystoksięgowym podniósł, że sąd spadku orzekł także o dziedziczeniu wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego jako elemencie całego spadku na zasadach ogólnych, zgodnie z art. 1063 k.c., podczas, gdy z przedłożonego w tym postępowaniu postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 22 października 2013 r., odmawiającego wykładni postanowienia z dnia 18 lutego 2011 r. o stwierdzeniu nabycia spadku po A. P., wynika, że Sąd ten nie orzekł o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego z tej tylko przyczyny, że oparł się na oświadczeniu złożonym przez wnioskodawcę w tym postępowaniu, że w skład spadku nie wchodzi gospodarstwo rolne. Wynika stąd, że sąd spadku w ogóle nie badał, czy gospodarstwo to podlegało dziedziczeniu według zasad przewidzianych w art. 1063 k.c., skoro przesłanką tego orzeczenia było ustalenie, że w skład spadku nie wchodziło gospodarstwo rolne. Zarzut naruszenia art. 1063 k.c. był więc nieuzasadniony.

Z tych przyczyn nie są trafne także dalsze zarzuty naruszenia przepisów art. 626⁹ k.p.c., art. 626⁸ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 686⁸ § 2 k.p.c. w zw. z art. 316 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uzasadnione w istocie nieuwzględnieniem wniosku o wpis, mimo przedłożenia prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. o stwierdzeniu nabycia spadku po A. P. Zgodnie z art. 626⁸ § 2 k.p.c., rozpoznając wniosek o wpis, sąd bada jedynie treść i formę wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treść księgi wieczystej. Przepis ten ma także zastosowanie w postępowaniu o założenie księgi wieczystej (por. postanowienie składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2011

r., II CSK 538/10, nie publ. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2015 r., III CSK 145/14, OSNC 2016, nr 2, poz. 22). Postępowanie o założenie księgi wieczystej ograniczone jest przy tym jedynie do dokumentów załączonych do wniosku. Zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasadą prawną - z dnia 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09 (OSNC 2010, nr 6, poz. 84), sąd rozpoznając wniosek o wpis w księdze wieczystej związany jest stanem rzeczy istniejącym w chwili złożenia wniosku i kolejnością jego wpływu. W uzasadnieniu tej uchwały przyjęto przy tym, że art. 316 k.p.c., co do zasady, nie ma w postępowaniu wieczystoksięgowym zastosowania. Powyższych zasad nie naruszył Sąd drugiej instancji, który rozpoznając apelację od orzeczenia Sądu pierwszej instancji jej zasadność ocenił z uwzględnieniem tylko dokumentów załączonych do wniosku, tj. prawomocnych postanowień sądu spadku z dnia 18 lutego 2011 r., oraz z dnia 22 października 2013 r. oraz - od czego całkowicie abstrahuje w skardze kasacyjnej skarżący - dokumentów geodezyjnych załączonych do wniosku określających oznaczenie nieruchomości, dla której miała zostać założona księga wieczysta. Odmowa wpisu w zaistniałym stanie faktycznym nie oznaczała, że doszło do niezgodnego z prawem badania prawidłowości prawomocnego orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku wydanego przez Sąd Rejonowy w Ł. w sprawie II Ns .../10. Dodać należy, iż ze względu na ograniczoną kognicję sądu wieczystoksięgowego, wynikającą z art. 626⁸ § 2 k.p.c. i mającą zastosowanie także w postępowaniu apelacyjnym w sprawie o wpis, sąd wieczystoksięgowy nie był upoważniony do przeprowadzenia dalszego postępowania dowodowego zmierzającego do jednoznacznego rozstrzygnięcia, czy nieruchomość, której dotyczył wniosek o wpis, była elementem gospodarstwa rolnego spadkodawcy, czy też nie.

Ze względu na powyższą ocenę tracą na znaczeniu pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej, gdyż wiążą się one z ewentualnymi naruszeniami przepisów, które nie miały wpływu na wynik postępowania. Jedynie dla porządku za niezasadny należy uznać zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 130 § 1 k.p.c. i art. 130¹ § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Artykuł 328 § 2 k.p.c., który ma, poprzez art. 391 § 1 i art. 13 § 2, odpowiednie zastosowanie do uzasadnienia postanowienia sądu drugiej instancji wydanego w postępowaniu nieprocesowym, wymaga, ogólnie rzecz

ujmując, wskazania podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia. Ze względu na funkcje kontrolne postępowania apelacyjnego wynikające z art. 378 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji powinien w uzasadnieniu swojego orzeczenia ustosunkować się do zarzutów zawartych w apelacji. Spełnił te wymagania Sąd Okręgowy, który odniósł się do zawartego w apelacji zarzutu naruszenia art. 130 § 1 k.p.c. i art. 130¹ § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., uznając go za chybiony i wyjaśnił przyczyny swojego stanowiska. Zarzut kasacyjny naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. - powołany w związku z innymi przepisami postępowania cywilnego - określającego jedynie elementy uzasadnienia orzeczenia sądu, nie jest właściwy do kwestionowania oceny merytorycznej poszczególnych zarzutów apelacyjnych naruszenia przepisów procesowych bądź prawa materialnego przez sąd pierwszej instancji, do których odniósł się w uzasadnieniu swojego orzeczenia sąd drugiej instancji.

Nietrafny jest także zarzut naruszenia art. 29 u.k.w.h. w sytuacji, w której Sąd Okręgowy przyjął, że nie ma on znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy w związku z brakiem orzeczenia o dziedziczeniu wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego. Nawet bowiem uwzględnienie dodatkowych dokumentów załączonych do skargi na postanowienie referendarza z pominięciem art. 29 u.k.w.h. - który zdaniem skarżącego nie powinien mieć zastosowania - nie miałoby wpływu na ostateczny wynik postępowania.

Z tych przyczyn na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. orzeczono, jak w sentencji.

jw